

CRNA GORA
AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

**FINANSIJSKI IZVJEŠTAJ AGENCIJE ZA CIVILNO
VAZDUHOPLOVSTVO
za 2022. godinu**

Podgorica, maj 2023. godine

Sadržaj

Sadržaj	2
Uvodne napomene	3
Finansijski izvještaj za 2022.godinu	5
1.1. Normativni okvir finansiranja Agencije	5
1.2. Finansijski pokazatelji poslovanja	6
<i>Bilans uspjeha u periodu od 01.01. do 31.12.2022.godine</i>	6
<i>Bilans stanja na dan 31.12.2022.godine</i>	134
Zaključci:	16

Agencija za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore, osnovana je Odlukom o osnivanju Agencije za civilno vazduhoplovstvo („Službeni list CG“, br. 45/09), koju je donijela Vlada Crne Gore na sjednici od 02.07.2009. godine. Nadležnost Agencije utvrđena je Zakonom o vazдушnom saobraćaju („Službeni list CG“, broj 30/12, 30/17 i 082/20).

Članom 5 Zakona o vazдушnom saobraćaju ("Službeni list CG", br. 30/12, 30/17 i 082/20) utvrđen je pravni položaj Agencije za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore, kojim je propisano da je Agencija nezavisno pravno lice koje vrši javna ovlašćenja u skladu sa zakonom, da je osniva Vlada Crne Gore, da je samostalna u obavljanju poslova iz svoje nadležnosti i da za svoj rad odgovara Vladi.

Odredbom člana 13 stav 2 navedenog zakona propisano je da Agencija priprema godišnji finansijski izvještaj za prethodnu godinu, a stavom 2 istog člana propisano je da navedeni izvještaj, sa izvještajem nezavisnog ovlašćenog revizora, Agencija dostavlja Vladi Crne Gore do 30. juna tekuće za prethodnu godinu.

* * *

Na rad i poslovanje Agencije, osim zakona o vazдушnom saobraćaju i drugih domaćih propisa, primjenjuju se i ratifikovane međunarodne konvencije, ratifikovani međunarodni ugovori, međunarodni vazduhoplovni propisi, standardi i preporuke međunarodnih organizacija (ICAO, ECAC, EASA, EUROCONTROL, JAA, Evropske Komisije). Agencija je organizovana na način da ispunjava sve zakonske obaveze i obaveze preuzete ratifikovanim međunarodnim ugovorima, kao i obaveze koje proističu iz potpisanih sporazuma sa Evropskom zajednicom i to: Sporazuma o određenim aspektima vazdušnog saobraćaja i Multilateralnog sporazuma o uspostavljanju Zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja koji Crnu Goru u oblasti civilnog vazduhoplovstva integriše u Evropsku zajednicu. Multilateralni sporazum posebno zahtijeva harmonizaciju unutrašnje regulative u Crnoj Gori u cjelini, kao i neposrednu primjenu evropske regulative. To uključuje osnivanje i rad organa civilnog vazduhoplovstva kao nezavisnog regulatornog i nadzornog organa koji mora biti samostalan i maksimalno nezavistan u svom radu kako bi omogućio nesmetanu primjenu međunarodnih standarda u ovoj oblasti, posebno u oblasti sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja.

Ovakva pozicija i status Agencije potvrđeni su i u konstatacijama i zaključcima projekta koji je finansirala **Evropska Unija - „Tehnička pomoć sektoru saobraćaja u Crnoj Gori” (Technical assistance to transport sector, Montenegro, Europeaid-127318/C/CER/ME)**.

U rezimeu Finalnog izvještaja projekta, objavljenog u decembru 2011. godine nalazi se i dio koji se odnosi na Agenciju za civilno vazduhoplovstvo:

„ ACV je doživjela značajnu porast u kompetenciji i kvalitetu rada i potrebno je da sačuva svoju poziciju nezavisnosti u svojim aktivnostima i finansiranju, kao i da bude odgovorna za svoj rad isključivo Vladi. To je potrebno kako bi zadržala trenutno kompetentno osoblje, tj da očuva kompetenciju same Agencije. U suprotnom, Agencija bi imala nedostatak profesionalnog kadra koji bi doveo do smanjenja kompetencije i njene pravne misije te se tako ugrozila sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori. Takođe, mora se uspostaviti transparentna finansijska održivost Agencije koja je u skladu sa preporukama ICAO i EU”.

U skladu sa međunarodnim standardima i zakonskim rješenjima omogućeno je stabilno i održivo finansiranje Agencije. Imajući u vidu značaj Agencije za implementaciju sistema sigurnosti i bezbjednosti u vazдушnom saobraćaju i potrebe održavanja njene stabilnosti, kao i jedinstvenu

specifičnost u načinu finansiranja, država je posebnim zakonom izuzela Agenciju iz sistema ograničavanja zarada.

U Izvještaju sa misije Crne Gore (6 – 7. decembra 2016. godine) koji je urađen u okviru projekta „EASA program o civilnom vazduhoplovstvu EASA – IPA 3“, koji finansira Evropska unija, a sprovodi Evropska agencija za sigurnost vazdušnog saobraćaja – EASA, tretirano je i finansiranje Agencije za civilno vazduhoplovstvo. U pomenutom izvještaju konstatovano je sljedeće:

„Trenutna šema finansiranja obezbjeđuje adekvatno pokrivanje potreba poslovanja Agencije (plate, ulaganje u potrebnu opremu, operativni troškovi), čime se omogućava da Agencija vrši svoje poslove uz stabilne finansijske resurse.

Veoma je važno napomenuti da je Vlada oslobodila Agenciju za civilno vazduhoplovstvo restriktivnih mjera u pogledu ograničenja zarada. Takva politika je do sada omogućila uspješno funkcionisanje Agencije, zapošljavanje i zadržavanje stručnog osoblja i doprinijela jačanju vazduhoplovne sigurnosti u Crnoj Gori, i takav trend bi trebalo nastaviti u budućnosti.“

Pozicioniranost Agencije potvrđena je i iz Ujedinjenih nacija i Evropske komisije krajem 2018. godine. Tako je iz Biroa za vazdušnu plovību **ICAO u Montrealu** potvrđeno da je crnogorsko civilno vazduhoplovstvo dobro uređeno kroz postojeći zakonodavni okvir, da je od suštinskog značaja da se zadrži postojeći regulatorni okvir u odnosu na Agenciju i da nezavisna i autonomna Agencija za civilno vazduhoplovstvo u velikoj mjeri doprinosi povećanju sigurnosti vazdušnog saobraćaja. Istovremeno podsjećaju da je „Vlada dužna da nastavi sa politikom podrške Agenciji kroz stvaranje uslova za statusno-pravnu nezavisnost, stabilne uslove finansiranja adekvatnih zarada zaposlenih koje omogućavaju obezbjeđivanje kvalifikovanog i kompetentnog osoblja, stalne obuke i jačanje kompetencija.“

Direktor Direktorata za mobilnost i transport **Evropske komisije** je istakao značajan napredak koji je ostvarila crnogorska Agencija za civilno vazduhoplovstvo u oblasti regulatornog i sigurnosnog nadzora, čime je uspostavljena čvrsta reputacija za Agenciju u Evropi i šire, napominjući da je važno da Agencija bude u stanju da djeluje u cjelosti i nezavisno u okviru garancija propisanih važećom legislativom.

Pandemija COVID-19 uzrokovala je globalnu zdravstvenu i ekonomsku krizu koja višestruko premašuje sve prethodne krize u poslednjih sto godina, a najteže posljedice, prema procjenama relevantnih međunarodnih organizacija, trpe vazduhoplovni subjekti i organizacije iz oblasti turizma. Zbog ogromnih finansijskih problema čak je i Eurokontrol u prethodnom periodu bio prinuđen da se kreditno zaduži kod konzorcijuma evropskih banaka kako bi održao svoje finansije i spriječio raspad centralizovanog sistema operacija u Evropi.

Poseban akcenat stavljen je na finansijski aspekt jer je najveći problem sa kojim se suočava cjelokupna avio industrija – likvidnost. Izuzetno teška situacija u vrijeme pandemija COVID-19 negativno se odrazila i na vazduhoplovne subjekte u Crnoj Gori. Samo zahvaljujući domaćinskom ponašanju u prethodnim godinama i formiranju određenog iznosa sredstava u rezervi, Agencija je uspjela da se bez pomoći države do sada nosi sa finansijskom krizom. Sve u svemu, ogromna kriza u evropskom vazdušnom saobraćaju ozbiljno je uticala i na Agenciju za civilno vazduhoplovstvo. No, bez obzira na to, Agencija preduzima sve mjere da održi finansijsku stabilnost i izvršava osnovnu misiju – održavanje planiranog nivoa sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori.

U 2022. godini, podaci iz bilansa uspjeha za 2022. godinu, bilježe prihode poslovanja Agencije u iznosu od 6.817.968 eura i rashode poslovanja u iznosu od 3.767.545 eura, čime je ostvaren višak prihoda nad rashodima u iznosu od 3.050.423 eura

1.1. Normativni okvir finansiranja Agencije

Način finansiranja Agencije je propisan članom 13 stav 1 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG, broj 30/12, 30/17 i 082/20), kojim je propisano da se sredstva za obavljanje djelatnosti i razvoj Agencije obezbjeđuju iz:

- 1) naknada za izdavanje licenci, sertifikata, uvjerenja, potvrda, dozvola i godišnjih naknada, u skladu sa ovim zakonom;
- 2) dijela rutne i terminalne naknade iz člana 112 stav 5 ovog zakona;
- 3) dijela naknade koju plaćaju vazdušni prevoznici po toni prevezenog tereta u civilnom vazdušnom saobraćaju;
- 4) dijela naknade koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku;
- 5) drugih izvora u skladu sa zakonom.

1.2. Finansijski pokazatelji poslovanja

Bilans uspjeha u periodu od 01.01. do 31.12.2022. godine

U toku 2022. godine, Agencija je ostvarila ukupan prihod u iznosu 6.817.968 eura, dok su ukupni rashodi iznosili 3.767.545 eura što znači da je u poslovnoj 2022. godini, Agencija ostvarila višak prihoda nad rashodima u iznosu od 3.050.423 eura.

Tabela 1: Bilans uspjeha - BU 2022

red. Br.	Pozicija	Tekuća godina	Prethodna godina	Index (2022/2021)
1	Prihod	6.813.590	3.650.602	187
2	Poslovni prihodi	6.803.890	3.590.006	190
3	Ostali poslovni dobici	9.700	60.596	16
4	Rashodi	3.767.170	3.600.155	105
5	Troškovi materijala	-43.222	-28.503	152
6	Troškovi zaposlenih	-2.205.344	-2.127.459	104
7	Amortizacija	-164.514	-179.006	92
8	Umanjenje vrijednosti nekretnina, postr i op			
9	Ostali poslovni rashodi	-1.354.090	-1.265.187	107
	Profit od poslovnih aktivnosti	3.046.420	50.447	6039
10	Neto finansijski prihod/rashod	4.003	794	504
11	Ostali rashodi		-16.602	0
12	Porez na dobitak			
13	Neto dobitak/gubitak od diskontinuiranog poslov.			
	Neto profit za obračunski period	3.050.423	34.639	8806
13	Pripada:			
14	Vlasnicima kapitala pravnog lica			
15	Manjinski interes			

Prihodi Agencije za 2022. godinu

Ukupni prihodi Agencije za civilno vazduhoplovstvo u 2022. godini iznosili su 6.817.968 eura.

Na osnovu podataka prikazanih u **tabeli 1** (bilans uspjeha) može se zaključiti da su ukupni prihodi u 2022. godini za 36 % veći od planiranih. U strukturi ukupnih prihoda najznačajniju stavku čine prihodi od rutnih naknada 81,58%, zatim slijede prihodi od terminalnih naknada sa 3,93%, prihodi iz drugih izvora u skladu sa Zakonom (naknade za izdavanje dozvola, licenci, uvjerenja i dr.) sa 0,64%, prihodi od putničkih i robnih naknada sa 13,65%, prihodi od kamata sa 0,06% i drugi prihodi sa 0,14 % ukupnih prihoda.

U **tabeli 1** (bilansa uspjeha) prikazani su ostvareni prihodi i rashodi Agencije u 2022. godini i njihovo poređenje sa ostvarenim prihodima i rashodima iz 2021. godine, može se zaključiti da je ostvareni višak prihoda nad rashodima u iznosu od 3.050.423 eura veći za 806% u odnosu na 2021. godinu.

Strukturi prihoda po najznačajnijim stavkama prikazana je u **tabeli 2**.

Tabela 2: Ostvareni prihodi u toku 2022. godine

Vrste prihoda	Iznos (€)	%
Prihodi od rutnih naknada ¹	5.562.035	81,58
Prihodi od terminalnih naknada ²	267.733	3,93
Prihodi od naknada za izdavanje dozvola, licen, uvjer. pilot ³	43.683	0,64
Prihodi od putničkih naknada ⁴	927.159	13,60
Prihodi od robnih naknada	3.280	0,05
Prihodi iz prethodnih izvještajnih perioda ⁵	5.631	0,08
Ostali prihodi	4.069	0,06
Prihodi od kamata	4.378	0,06
Ukupno	6.817.968	100

¹ **Prihodi od rutnih naknada – Prihod od rutnih naknada od EUROCONTROL-a za 2022. godinu ostvaren je u iznosu od 5.562.035 eura.** Prihod od rutnih naknada (u članu 112 stav 5 Zakona o vazdušnom saobraćaju) utvrđuju se prema troškovnim bazama u zajedničkoj naplatnoj zoni „Srbija-Crna Gora-KFOR“ (nekada naplatna zona Beograd) pri čemu su civilne vazduhoplovne vlasti, kao i provajderi SMATSA i Hungaro Control, u izradi troškovne baze dužni da se striktno pridržavaju Načela za utvrđivanje jedinične cijene za rutne naknade koje je propisao EUROCONTROL-Brisel i koje su države prihvatile članstvom.

Načela se u cjelini odnose na en-route objekte, opremu i vazduhoplovne usluge za koje je svaka država odgovorna na osnovu ICAO Sporazuma o regionalnoj vazdušnoj navigaciji i pridruženog Plana regionalne vazdušne plovidbe.

Prilikom planiranja finansijskih izvještaja mora se voditi računa o principima EUROCONTROL-a koji se odnose na samostalnost i nezavisnost u finansiranju. Ukoliko bi se odstupilo od tih principa, moglo bi doći do ugrožavanja ovog izvora sredstava, jer se ona ne mogu koristiti u bilo koje druge svrhe, osim za unapređenje i bezbjednost funkcionisanja vazdušnog saobraćaja

Finansijski izvještaji Agencije dostavljaju se i Centralnom birou za naplatu rutnih naknada EUROCONTROL-a (odnosno Međunarodnim udruženjima avio prevoznika-IATA i Međunarodnoj asocijaciji avio-prevoznika-IACA). Finansijsko planiranje se obavlja, u skladu sa prihvaćenim principima zajedničkog sistema naplate rutnih naknada za period od narednih 5 (pet) godina, pri čemu se na multilateralnim pregovorima u Briselu, sa predstavnicima EUROCONTROLLA, IATA i Evropske komisije (održavaju se dva puta godišnje – juna i novembra mjeseca na sjednici Proširenog komiteta EUROCONTROL), razmatraju i prihvataju planirani troškovi koji se odnose na rutne usluge za narednu godinu svake zemlje članice pojedinačno.

Kontrolisani vazdušni prostor naplatne zone Srbije-Crne Gore-KFOR-a okvirno čini 1% svih naplatnih zona država članica EUROCONTROL-a. Do jedinične cijene za rutne naknade na osnovu koje se naplaćuju usluge, dolazi se sabiranjem troškovnih baza zajedničke naplate zone Srbije-Crne Gore -KFOR-a u skladu sa metodom pune naknade troškova (full-cost recovery, prema tački 1.3.1 Načela za utvrđivanje jedinične cijene za rutne naknade). Za potrebe utvrđivanja konačne jedinične cijene na ovako sabrane troškovne baze dodaju se EUROCONTROL troškovi, utvrđeni u skladu sa istim pravilima.

Tako utvrđena baza troškova predmet je razmatranja na Proširenom odboru za rutne naknade (Enlarge committee) koji nakon konsultacije sa korisnicima usluga prihvata ili zahtijeva korekciju troškovne baze. Konsultacije se obavljaju dvije sedmice prije navedenih rokova, a korisnici usluga bi podatke morali dobiti 10 dana prije konsultacije.

Nakon što utvrđenu cijenu prihvatili Prošireni odbor za rutne naknade, konačnu odluku donose Privremeni Savjet i Stalna komisija EUROCONTROL-a. Ove odluke se donose krajem decembra svake godine za narednu godinu, a radi operativnosti sredstava početkom godine potpisuje se Protokol o instrukcijama za raspodjelu rutnih naknada između učesnika u zajedničkoj naplatnoj zoni Srbije-Crne Gore-KFOR. Države članice, odnosno korisnici ovih sredstava dužni su da EUROCONTROL-u plaćaju godišnje kontribucije.

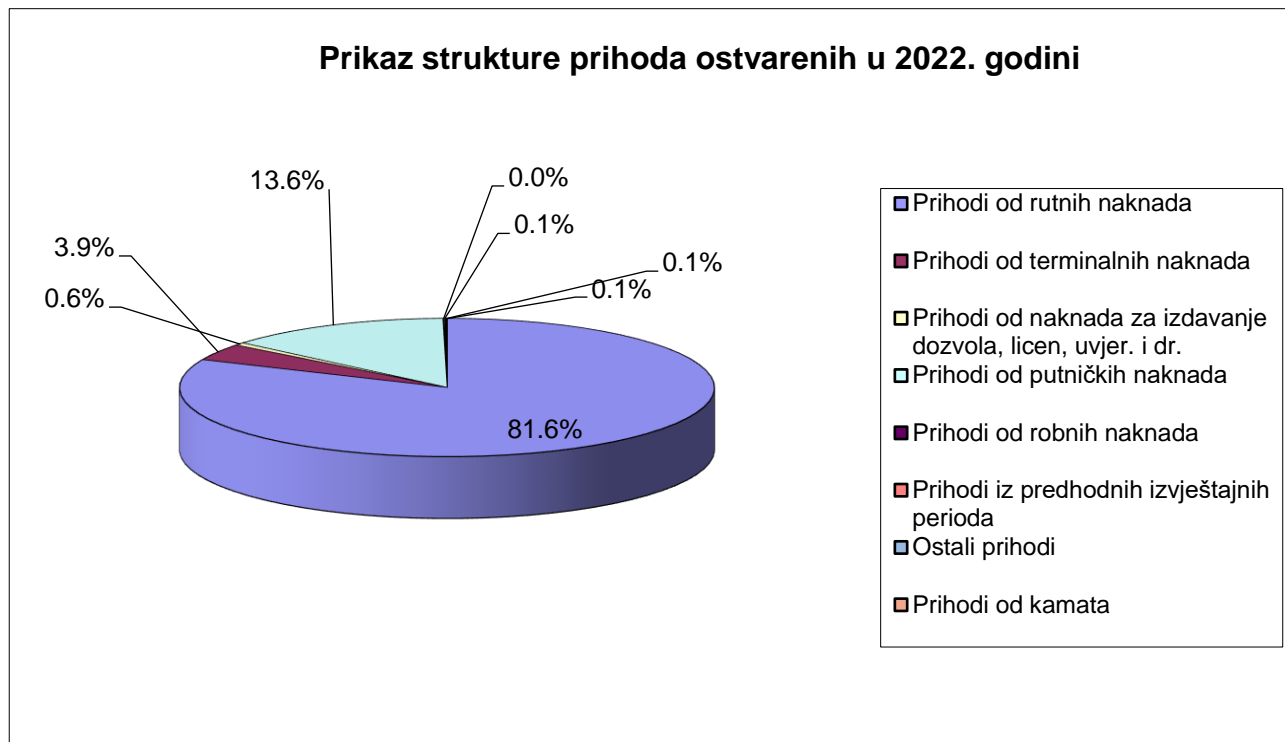
² **Prihod od terminalnih naknada - Prihod od terminalnih naknada u 2022. godini ostvaren je u iznosu od 267.733 eura.** Zakonom je propisano da ove naknade plaćaju korisnici usluga u vazdušnoj plovidbi i njihov iznos se utvrđuje u skladu sa članom 9 Odluke o načinu obračuna terminalne naknade za korišćenje usluga u vazdušnoj plovidbi („Službeni list CG“ broj 53/19) i Sporazumu o regulisanju međusobnih prava i obaveza po osnovu učešća u raspodjeli prihoda od terminalnih naknada. Navedenom odlukom je propisano da visina ove naknada za vazduhoplove koji polijeću ili slijeću na Aerodrom Podgorica (LYPG) i Aerodrom Tivat (LYTV), kao prihod Agencije za civilno vazduhoplovstvo, naplaćuje Kontrola letenja Srbije i Crne Gore SMATSA doo Beograd, od operatora vazduhoplova udjelom od 10% od iznosa naplaćenih terminalnih naknada.

³ **Prihodi od naknada za izdavanje operativne licence, sertifikata, odobrenja i dozvola u vazdušnom saobraćaju** ostvareni su u 2022. godinu u iznosu od 43.683 eura, - utvrđuju se na osnovu Pravilnika o visini naknada za izdavanje operativne licence, sertifikata, odobrenja i dozvola u vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, broj 01/20).

⁴ **Prihod od putničkih i robnih naknada** u 2022. godini ostvaren je u iznosu od 927.159 eura dok su prihodi od robnih naknada u 2022. godinu ostvareni u iznosu od 3.280 eura- utvrđuje se na osnovu Pravilnika o visini i načinu naplate naknade po toni prevezenog tereta i po odlazećem putniku u vazdušnom saobraćaju („Službeni list Crne Gore“, br. 072/20 od 19.07.2020. godine).

⁵ **Prihodi iz prethodnih izvještajnih perioda** uglavnom se odnose na naplaćene prihode po osnovu rutnih naknada iz predhodnih godina u iznosu od 5.631 eura.

Grafika 1: Prikaz strukture prihoda ostvarenih u 2022. godini

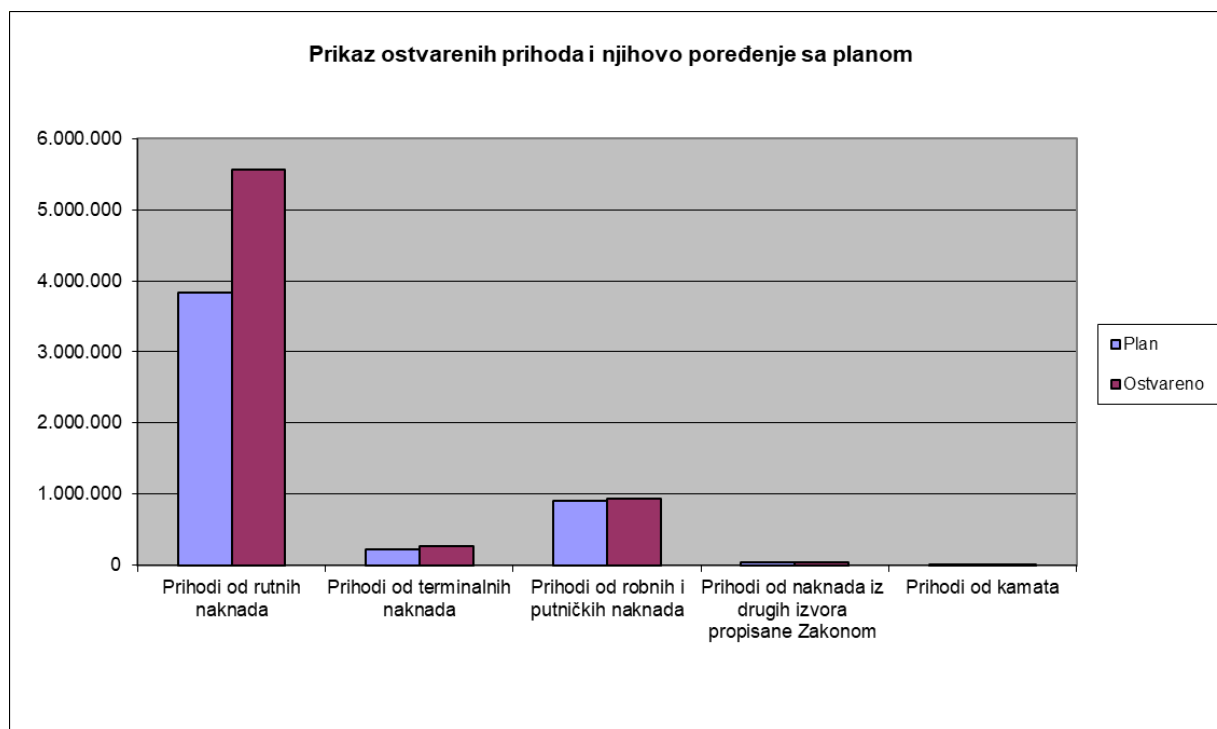

U tabelarnom prikazu dati su ključni pokazatelji poslovanja (prihodi) i njihovo poređenje sa planom za 2022. godinu:

Tabela 3: Odnos ostvarenih i planiranih prihoda za 2022. godinu

Vrste prihoda	Plan	Ostvareno	Index
Prihodi od rutnih naknada	3.826.400	5.562.035	145
Prihodi od terminalnih naknada	220.000	267.733	122
Prihodi od naknada koje plaćaju operatori vazduhoplova po putniku i po toni prevezene robe	900.000	930.439	103
Prihodi od naknada iz drugih izvora propisane Zakonom (operativne licence, certifikati, odobrenja, dozvole i dr)	43.300	43.683	101
Prihodi od kamata	8.000	4.378	55

Grafika 2: Prikaz ostvarenih i planiranih prihoda u toku 2022. godine

Upoređujući ukupno ostvarene prihode sa planiranim po pojedinim stavkama može se zaključiti da je ostvareni prihod od rutnih naknada za 45% veći od planiranog za 2022. godinu, prihodi od terminalnih naknada za 22% veći od planiranog, prihodi od robnih i putničkih naknada za 3% veći od planiranih dok su prihodi od naknada iz drugih izvora propisanih Zakonom (pregled vazduhoplova, plovidbenost, izdavanje dozvola) za 1% veći od planiranih, zatim prihodi od kamata koji su za 45% manji od planiranih. Na osnovu prethodno pomenutog proizilazi:

Prihod od rutnih naknada za 2022. godinu doznačen od Eurocontrol-a u iznosu od 5.562.035 eura čine oko 82% ukupnih prihoda. **Ovakav procenat naplate ovih prihoda može se smatrati zadovoljavajućim imajući u vidu činjenicu da su za 45% veći od planiranih, nakon što je u aprilu 2020. godine avio saobraćaj gotovo u potpunosti bio zaustavljen usled covid krize.** Treba imati u vidu da se naplata ovih prihoda u normalnim okolnostima ostvaruje posebnom dinamikom. Njihova naplata je posebno usporena u prvoj polovini godine, naročito u prva tri meseca. Isto tako procenat naplate zavisi i od obima ostvarenog saobraćaja kao i od uspešnosti naplate odnosno solventnosti avio prevoznika.

Prihod od terminalnih naknada u 2022. godini je ostvaren u iznosu od 267.733 eura ili oko 4 % ukupnih prihoda i 22% više ostvarenih u odnosu na planirane. Ostvareni prihod od terminalnih naknada odnosi se na 2022. godinu (uključujući i naplaćene prihode iz ranijih godina) i naplaćen je na osnovu zaključenog sporazuma i aneksa sporazuma između Agencije i SMATSA-e doo za 2022. godinu. Takođe, evidentno je da će se jedan dio terminalnih naknada koje je SMATSA doo fakturisala u 2022. godini, naplatiti u 2023. godini na osnovu potpisanih odgovarajućih akata između Agencije za civilno vazduhoplovstvo i SMATSA-e doo Beograd.

Prihod od putničkih i robnih naknad u 2022. godini, ostvaren je u iznosu od 930.439 eura ili oko 14% ukupnih prihoda i veći su za 3% od planiranih.

Prihodi od naknada iz drugih izvora propisane Zakonom (operativne licence, certifikati, odobrenja, dozvole i dr) u 2022. godini, ostvareni su u iznosu od 43.683 eura ili oko 1% ukupnih prihoda, veći su za 1% od planiranih.

Prihod od kamata za 2022. godinu je ostvaren u iznosu od 4.378 eura i manji su od planiranih za 45%, depoziti su oročeni kod Hipotekarne banke, Erste banke i Prve banke.

Dakle, Agencija je pravni subjekat koji se dominantno finansira iz međunarodnih izvora, dugoročno gledano, a imajući u vidu strukturu prihoda ostvarenih u 2022. godini, nameće se potreba za što većim učešćem ostalih zakonom predviđenih prihoda u odnosu na do sada dominantne prihode od rutnih naknada.

Rashodi Agencije za 2022. Godinu

Ukupni rashodi Agencije za 2022. godinu, iznosili su 3.767.545 eura. Na osnovu sumirano prikazanih podataka u **tabeli 1** (bilans uspjeha) može se zaključiti da su ukupni rashodi u iznosu od 3.767.545 eura za 13 % manji u odnosu na planirane za 2022. godinu u iznosu od 4.350.027 eura.

U strukturi rashoda najveće učešće imaju bruto troškovi zaposlenih (bruto zarade i ostala lična primanja zaposlenih sa svim troškovima vezanih za poreze i doprinose na teret poslodavca, ugovori o pružanju usluga, naknade članovima Savjeta, službena putovanja zajedno sa troškom prevoza) u iznosu od 2.226.276 eura ili 59% ukupnih rashoda.

Po strukturi rashoda sledeću najvišu bilansnu stavku čine **ostali troškovi** poslovanja u iznosu od 1.333.158 eura ili 35% ukupnih rashoda. U tim troškovima najveće učešće ostvaruju troškovi kontribucija Eurocontrolu u iznosu 361.155 eur ili 27% i troškovi traganja i spašavanja (SAR) u iznosu 740.000 eur ili 56%, i drugi troškovi poslovanja.

Trošak amortizacije stalnih sredstava u 2022 godine iznosi 164.514 eura ili 4% ukupnih rashoda.

Struktura rashoda po najznačajnijim stavkama prikazana je u **tabeli 3**.

Tabela 4: Ostvareni rashodi u toku 2022. godine

Vrste rashoda	Ostvareno	%
bruto zarade zaposlenih i ostala lična primanja ⁶	1.911.302	50,73
bruto naknade članovima Savjeta ⁷	99.051	2,63
bruto naknade za ugovore o pružanju usluga	30.008	0,80
bruto naknade po isteku mandata	54.734	0,94
troškovi službenih putovanja ⁸ (dnevnice, prevoz, smještaj)	131.181	3,48
troškovi za članarine međ.org ⁹	361.155	9,59
troškovi za materijal i usluge i istali poslovni rashodi ¹⁰	269.600	7,16
troškovi traganja i spašavanja (SAR) ¹¹	740.000	19,64
troškovi jednokratnih pomoći i donacija ¹²	6.000	0,16
Amortizacija	164.514	4,37
Ukupno	3.767.545	100

⁶ *Bruto zarade zaposlenih i ostala lična primanja* (doprinosi iz i na zarade) ostvarene su u iznosu od 1.911.302 eura ili 50,73% ukupnih rashoda Agencije ili 12% manje od planiranih troškovo zarada i ostalih ličnih primanja za 2022. godinu.

⁷ *Bruto naknade članovima Savjeta* ostvarene su u iznosu od 99.051 eura ili 2,63 % ukupnih rashoda, na nivou su planiranih za 2022. godinu

⁸ *Troškovi službenih putovanja* obuhvataju troškove službenih putovanja u zemlji i inostranstvu (prevoz, dnevnice i smještaj), ostvareni su u iznosu od 131.181 eura ili 3,48% ukupnih rashoda i manji su za 25% od planiranih za 2022. godinu, rezultat su obavezujućih aktivnosti zaposlenih u međunarodnim vazduhoplovnim stručnim asocijacijama i organizacijama kao i prisustvovanjem stručnim seminarima i specijalističkim obukama.

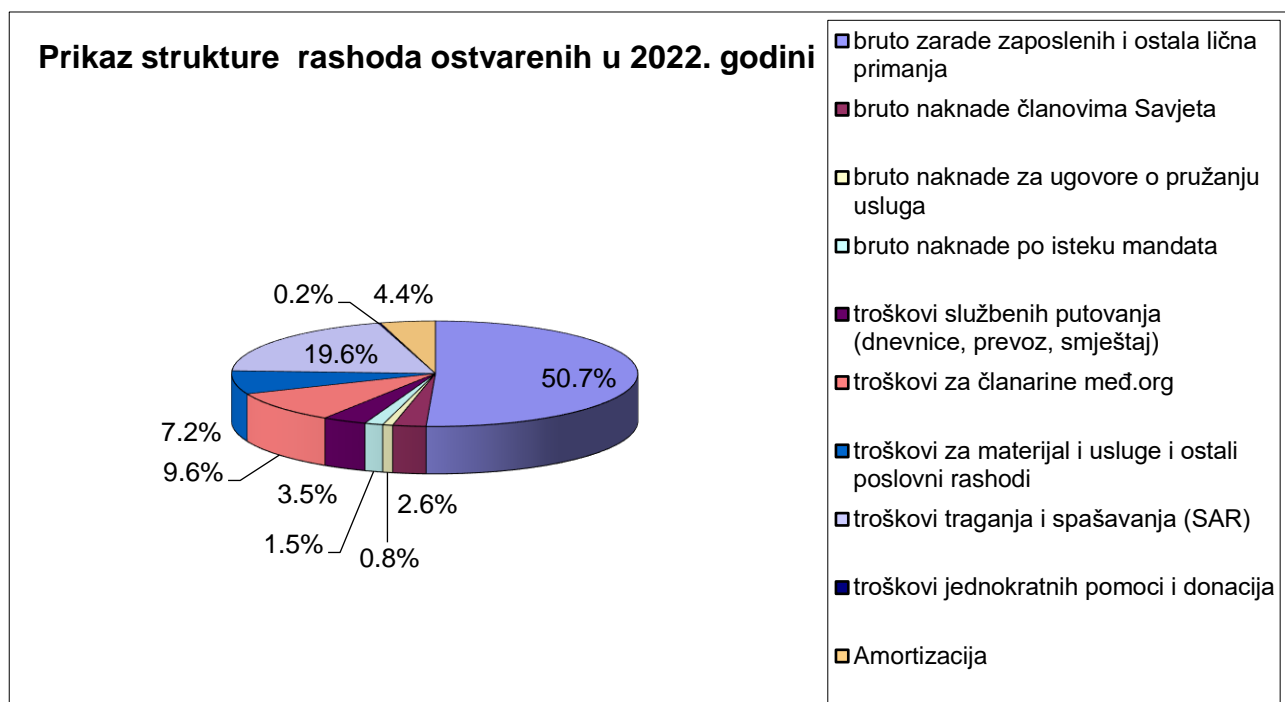
⁹ *Troškovi za članarine međ.org.* obuhvataju troškove članstva Agencije u međunarodnim institucijama, trošak za 2022. godinu se odnosi na trošak kontribucije Eurocontrol-u, Brisel, ostvaren u iznosu od 361.155 eura ili 9,59% ukupnih rashoda, što je za 11% manje nego što je planirano za 2022. godinu.

¹⁰ *Troškovi za materijal i usluge i ostali poslovni rashodi* obuhvataju troškove kancelarijskog materijala, reklamnog materijala, sitnog inventara, troškove goriva, električne energije i vode, troškove održavanja osnovnih sredstava, troškove reprezentacije, premije osiguranja zaposlenih, proviziju platnog prometa, troškove telefonskih i poštanskih i drugih transportnih usluga, neproizvodne usluge i ostale troškove, odnosno ostala poslovna terećenja. Za navedene potrebe ostvaren je trošak u iznosu od 269.600 eura ili 7,16 % ukupnih troškova, što je za 44% manje u odnosu na planirane za 2022. godinu. U strukturi ovih rashoda značajne uštede ostvarene su kod troškova materijala i to: kancelarijskog materijala i ostalog potrošnog materijala planiranog sa 24.000 eura, a ostvarenih sa 22.000 eura ili 8% manje od plana, PTT usluga planiranih sa 51.000 eura, a ostvarenih sa 30.932 eura ili 40% manje od plana. Troškovi održavanja osnovnih sredstava su planirani sa 48.450 eura, a ostvareni sa 29.373 eura ili 60% manje u odnosu na planirane, trošak reprezentacije planiran sa 39.950 eura, a ostvaren sa 19.935 eura ili 50% manje od planiranog, dok su troškovi platnog prometa u zemlji i inostranstvu planirani sa 15.000 eura, a ostvareni sa 13.327 eura i manji su za 11% od plana, troškovi osiguranja zaposlenih i imovine planirani u iznosu od 35.000 eura, a ostvareni sa 24.236 eura, manji su za 15% od planiranih, usluge odnosa s javnošću planirane u iznosu od 29.000 eura, a ostvarene u iznosu od 10.527 eura ili 63% manje od planiranih troška.

¹¹ *Troškovi za traganje i spašavanje (SAR)* ostvareni su u iznosu od 740.000 eura ili 19,64% ukupnih rashoda na nivou su planiranih troškove SAR-a za 2022. godinu.

¹² *Troškovi jednokratnih pomoći i donacija* ostvareni su u iznosu od 6.000 eura ili 0,16% ukupnih troškova, i manji su su za 85% od planiranih za 2022. godinu.

Grafika 3: Prikaz strukture rashoda ostvarenih u 2022. godini

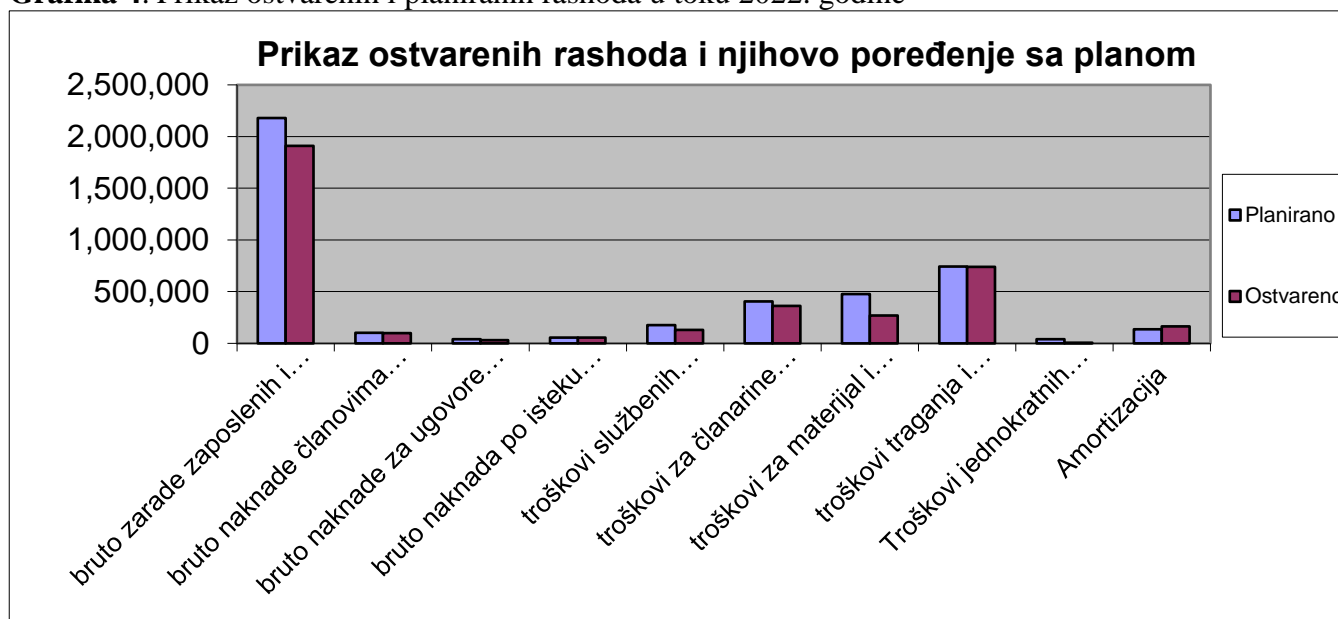

U tabelarnom prikazu dati su ključni pokazatelji poslovanja (rashodi) i njihovo poređenje sa planom:

Tabela 5: Odnos ostvarenih i planiranih rashoda u toku 2022. godine

Vrste rashoda	Plan	Ostvareno	Index
bruto zarade zaposlenih i ostala lična primanja	2.178.550	1.911.302	88
bruto naknade članovima Savjeta	101.432	99.051	98
bruto naknade za ugovore o pružanju usluga	39.000	30.008	77
bruto naknada po isteku mandata	56.000	54.734	98
troškovi služ. putovanja (dnevnice, prevoz, smještaj)	175.000	131.181	75
troškovi za članarine međ.org	405.000	361.155	89
troškovi za materijal i usluge i ostali poslovni rashodi	478.045	269.600	56
troškovi traganja i spašavanja (SAR)	742.000	740.000	100
Troškovi jednokratnih pomoći i donacija	40.000	6.000	15
Amortizacija	135.000	164.514	122

Grafika 4: Prikaz ostvarenih i planiranih rashoda u toku 2022. godine

Analizom ostvarenih rashoda u odnosu na planirane, evidentno je da je gotovo u svim najvažnijim stavkama, došlo do manjeg ostvarenja rashoda, nego što je to planirano. To pokazuje da je poslovna politika Agencije vodila računa o racionalizaciji svih troškova, sa jasnim trendom domaćinskog upravljanja sredstvima.

Realizacija Plana investicija za 2022. godinu

Na osnovu Odluke Savjeta Agencije za civilno vazduhoplovstvo broj: 01/1-014/21-2234/1 od 28.12.2021. godine, utvrđen je Finansijski plan za 2022. godinu, a njegov sastavni dio čini i Plan investicija za 2022. godinu.

Planom investicija za 2022. godinu obuhvaćeno je osam investicija ukupne vrijednosti 313.900 eura od čega su realizovane tri investicije ukupne vrijednosti od 37.857 eura.

- 1) Nabavka serverske opreme i rezervnih djelova informacionog sistema 29.887 eura od ČIKOM d.o.o., Podgorica, po ugovoru broj: 08/1-426/22-2340/10 od 28.12.2022. godine;
- 2) Nabavka kancelarijskog namještaja 2.864 eura od DR TRADE iz Podgorice, po računima broj: 001-174, 001-168, 001-1216 i 001-104;
- 3) Nabavka materijala za sprovođenje testova 5.106 eura po računu Kobra Mont iz Ulcinja, broj:01-22-11-2022 od 22.11.2022. godine;

Ostale planirane investicije za 2022. godinu nijesu realizovane, jer se procijenilo da njihovu realizaciju treba odložiti za naredni period i dijelom predstavljaju plan investicija za 2023. godinu uz očekivanje novih procjena za pojedine vrste investicija.

Bilans stanja na dan 31.12.2022. godine

U **tabeli 6** (bilansa stanja) prikazana su sredstva i izvori sredstava Agencije u 2022. godini i njihovo poređenje sa ostvarenim sredstvima i izvorima sredstava za 2021. godine, može se zaključiti da je u toku 2022. godine ukupna imovina Agencije uvećana za 3.189.426 eura ili za 54% u odnosu na 2021. godinu.

Tabela 6: Bilans stanja – BS 2022

red. Br.	Pozicija	Tekuća godina	Prethodna godina	Index (2022/2021)
	AKTIVA			
	Stalna imovina	1.146.192	1.264.614	91
1	Neuplaćeni upisani kapital			
2	Nematerijalna imovina	48.902	64.871	75
3	Nekretnine, postrojenja i oprema	1.097.290	1.199.743	91
4	Stalna imovina namijenjena prodaji			
5	Dugoročna potraživanja			
6	Dugoročni finansijski plasmani			
7	Odloženi porezi			
	Obrtna imovina	7.963.070	4.655.222	171
8	Zalihe	2.219	2.219	100
9	Potraživanja od kupaca	1.226.771	784.727	156
10	Kratkoročni finansijski plasmani	2.701.351	2.700.000	100
11	Gotovina i gotovinski ekvivalenti	3.886.573	1.050.760	370
12	Unaprijed plaćeni troškovi	146.156	117.516	124
13	Obračunati nenaplaćeni prihodi			
14	Ostala obrtna imovina			
	Ukupna aktiva	9.109.262	5.919.836	154
	PASIVA			
	Kapital i rezerve	8.100.376	5.049.952	160
15	Državni capital	3.349.692	3.349.692	100
16	Emisiona premija			
17	Revalorizaciona rezerva	169.933	188.752	90
18	Ostale rezerve			
19	Neraspoređeni dobitak	4.580.751	1.511.508	303
20	Manjinski interes			
	Dugoročne obaveze	89.932	89.932	100
21	Dugoročne obaveze			
22	Odloženi porezi			
23	Dugoročna rezervisanja	89.932	89.932	100
24	Ostale dugoročne obaveze			
25	Odloženi prihodi			
	Kratkoročne obaveze	918.954	779.952	118
26	Kratkoročne obaveze iz poslovanja	844.289	688.583	123
27	Kratkočne finansijske obaveze			
28	Tekući dio dugoročnih kredita	60.572	90.858	67
29	Obaveze za poreze	12.949	511	2534
30	Obaveze za dividend			
31	Kratkoročna rezervisanja			
32	Obračunate obaveze	1.144	-	0
	Ukupna pasiva	9.109.262	5.919.836	154

Vrijednost **ukupne aktive**, na bazi bilansa stanja na dan 31.12.2022. godine iznosila je 9.109.262 eura, a sastoji se od:

- materijalne i nematerijalne imovine u iznosu od 1.146.192 eura ili 12 % ukupne aktive;
- obrtna imovina u vrijednosti od 7.963.070 eura ili 87 % ukupne aktive i odnosi se na novčana sredstva u iznosu od 3.886.573 eura ili 43 % obrtne imovine Agencije i kratkoročne finansijske plasmane u iznosu od 2.701.351 euro i čine novčana sredstva oročena kod više poslovnih banaka.

Takođe, iskazana su potraživanja u iznosu od 1.226.771 eura – potraživanja od zaposlenih u iznosu 10.200 eura, terminalne naknade u iznosu 820.040 eura¹³, rutne naknade u iznosu 945.246 eura, putničke naknade u iznosu 221.400 eura, robne naknade u iznosu 449 eura.

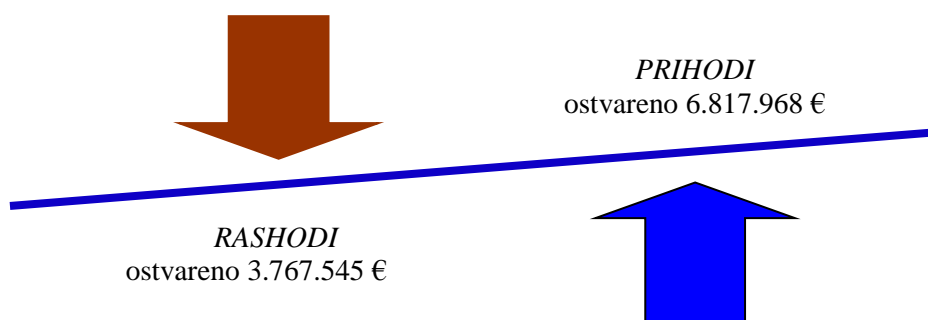
Vrijednost **ukupne pasive na dan 31.12.2022. godine** iznosila je 9.109.262 eura. Kapital Agencije je 8.100.375 eura ili 89% ukupne pasive i obuhvata:

- državni kapital u iznosu od 3.349.692 eura;
- revalorizacione rezerve u iznosu od 169.932 eura;¹⁴
- neraspoređeni dobitak u iznosu od 4.580.751 eura.

Ukupne obaveze Agencije za 2022. godinu iznose 1.008.886 eura to su prevashodno obaveze iz poslovanja prema Eurocontrol-u po osnovu zajma u iznosu od 60.572 eura, dobavljačima za račune iz decembra 2022. godine, koji su plaćeni u januaru 2023. godine u iznosu od 141.882 eura, obaveze za lična primanja, poreze i doprinose na lična primanja u iznosu od 36.500 eura i obaveze po osnovu ugovora za traganje i spašavanje (SAR) u iznosu od 680.000 eura i dugoročna rezervisanja u iznosu od 89.932 eura.¹⁵

* * *

Ukupno posmatrano Agencija za civilno vazduhoplovstvo u poslovnoj 2022. godini ostvarila je ukupan prihod u iznosu od 6.817.968 eura, dok su ukupni rashodi iznosili 3.767.545 eura, što znači da je **ostvorena pozitivna razlika u iznosu od 3.050.423 eura**.

¹³ Po zahtjevu revizora nenapalacena potraživanja za terminalne naknade od Kontrole letenja Srbije i Crne Gore, na kraju 2021 godine, a po osnovu proteka roka dužeg od šest, odnosno dvanaest mjeseci u odnosu na nastanak dužnicko povjerilackih odnosa s Kontrolom letenja Srbije i Crne Gore, ova potraživanja su ispravljena (ispravka vrijednosti) u iznosu 776.165 eur – na teret bilansa stanja (kumuliranih viskova prihoda nad rashodima) u iznosu 749.718 eur i na teret bilansa uspjeha za 2021 godinu u iznosu 26.447 eur.

¹⁴ Revalorizacione rezerve vrijednost u iznosu od 169.932 eura utvrđene su na osnovu procjene iz Izvještaja o procjeni vrijednosti imovine i opreme u vlasništvu Agencije za civilno vazduhoplovstvo na 31.12.2020. godine broj 08/1-402/21-663/5 od 14.06.2021.godine u skladu sa MRS 36- umanjenje vrijednosti imovine i MSFI 13 –odmjeravanje fer vrijednosti i predstavljaju pozitivnu razliku između procijenjene vrijednosti imovine i njene knjigovodstv.

¹⁵Dugoročna rezervisanja u iznosu od 89.932 eura odnose se na rezervisanja za otpremnine prilikom odlaska u penziju i jubilarne nagrade za zaposlene u Agenciji za civilno vazduhoplovstvo, utvrđene su a osnovu Izvještaja aktuala, broj:01/2-082/22-637/2 od 27.06.2022.godine.

Takođe, zahvaljujući finansijskim sredstvima koje je iz prethodnih godina Agencija akumulirala kao rezervu, navedena zdravstvena i geopolitička kriza nije prouzrokovala nelikvidnost Agencije u 2022. godini.

Zaključci:

1. Agencija za civilno vazduhoplovstvo je ostvarila pozitivan finansijski rezultat u 2022. godini u iznosu od 3.050.423 eura. U poslovnoj 2022. godini ostvaren je ukupan prihod u iznosu od 6.817.968 eura, dok je ukupn rashod ostvaren u iznosu od 3.767.545 eura;
2. Imajući u vidu specifičnost i jedinstvenost u finansiranju Agencije, nužno je da svi nadležni organi vode računa o održavanju finansijske stabilnosti Agencije, čime će se omogućiti zadržavanje postojećeg i zapošljavanje novog stručnog kadra iz oblasti vazduhoplovstva, što je od bitnog uticaja na sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori. U tom smislu potpuno su adekvatna, afirmativna i veoma važna postojeća zakonska rješenja o pravnom statusu i finansiranju Agencije, kao i zakonska rješenja kojima se Agencija izuzima iz mjere ograničenja zarada u javnom sektoru, a što predstavlja implementaciju ICAO preporuke koja je sadržana i u Aneksu 19 ICAO Konvencije (Upravljanje sigurnošću, Dodatak 1, tačka 3, Funkcionisanje državnog sistema (kritični elemenat 3), podtačka 3.3. „Preporuke-Država treba da preduzme neophodne mere, kao što su nadoknada i uslovi službe, kako bi obezbedila da se regrutuje i zadrži kvalifikovano osoblje koje obavlja funkcije nadzora bezbednosti.“) (**Annex 19-Safety Management, Apendix 1, 3. State system and functions (CE-3), 3.3 Recommendation-State should take necessary measures, such as remuneration and conditions of service, to ensure that qualified personnel performing safety oversight functions are recruited and retained;**
3. U cilju jačanja finansijske stabilnosti i finansijske nezavisnosti Agencije neophodno je imajući u vidu prije svega strukturu prihoda ostvarenih u 2022. godini što veće učešće ostalih zakonom predviđenih prihoda u odnosu na do sada dominantne prihode od rutnih naknada. Cjelokupno poslovanje Agencije vrši se u skladu sa zakonom, što je utvrđeno sveobuhvatnom kontrolom poslovanja od strane Državne revizorske institucije, kao i redovnim godišnjim izvještajima nezavisnog revizora imenovanog od strane Vlade i redovnim unutrašnjim revizijama;
4. Činjenica da se Agencija ne finansira iz budžeta Crne Gore i da postoji striktno pravilo od EUROCONTROL-a da se novac ostvaren kao prihod Agencije isključivo može koristiti za održavanje poslovanja i izvršavanje zakonskih nadležnosti, Agencija je time pokazala sposobnost finansijske samoodrživosti u uslovima kada je vazduhoplovstvo žestoko pogodila globalna zdravstvena kriza Covid-19, a kasnije i geopolitička kriza na istoku Evrope.